לקלל רשע

ג. מעיקר הדין מותר לקלל רשע[מז]. היתר זה נלמד מהפסוק "בעמך לא תאור", דהיינו שאיסור קללה נאמר במי שעושה מעשה עמך, והרשעים אינם עושים כמעשיו של עם ישראל השומרים את התורה והמצוות. אולם, יש להשתמש בהיתר זה רק לצורך[מח], ואם הדבר אינו לצורך ולתועלת יש להמנע ככל האפשר מלקלל את הרשעים[מט], אלא אדרבה יש להתפלל שיחזרו בתשובה[נ].

[מז] כתיב: בעמך לא תאור, יצאו הרשעים שאינם עושים מעשה עמך דשרי לקללם (ב"מ מח:). וכתב במנ"ח (רלא אות ד) דנהי דפטור אבל איסורא איכא. ובמקלל בשם ה' איכא איסור עשה דמוציא ש"ש לבטלה. ואולם כולם השיגו על המנ"ח והוכיחו שמותר לקלל רשע אף בשם. ובמנחת יצחק אות י' הוכיח זאת ממה שקילל דהמע"ה את הרשעים בתהלים פרק לה ועוד. וכן העיר הגריפ"פ ח"א מ"ע א, וכן נקיט החזו"א חו"מ סנה' (כ, י) ובגליוני מנ"ח להגרא"מ שך שליט"א העיר מב"מ מח: דרבא אמר מילט לייטינן, דאינו עושה מעשה עמך. וכן העיר האדר"ת בתועפות רא"ם על היראים השלם סי' קעד, וכן משמעות לשון הגמ' בב"ק צד: וב"מ סב. וסנה' פה. ויבמות כב: וב"ב ד. ומכות ח: וכן מהא דקילל אלישע את הילדים, כדכתיב ויקללם בשם ה'. וכן אנו אומרים לאחר קריאת המגילה: "ארורים כל הרשעים". וכן בשע"ת (ג מו) כ': "אבל השופט אשר לא כדת אותו תקלל" משמע דס"ל דשרי לקלל רשע ואפילו קללה בשם, דכל דבריו שם מיירי במקלל בשם. וכן בפרטי המצוות בראש הל' סנהדרין אות ל כ' הרמב"ם: "שלא לקלל וכו' בנ"י הכשרים". וע' הגה"מ סנהדרין כו ג וברמב"ם ממרים ה ב. וכן במ"ב סי' שכט באו"ל ד"ה אלא כ' דשרי לקלל רשע. ובכרם שלמה סי' כז הוכיח מהרמב"ם הל' עיוה"כ א ז שכתב: "ויצאו הצדוקין מהרה יאבדו", ובסדר התפילה כתב: "וכל האפיקורסים כולם כרגע יאבדו" ומוכח שמותר לקלל אפיקורס וצדוקי מיהא.

[מח] מי שעובר על 'מי שפרע' נחשב שאינו עושה מעשה עמך ולכן אוררין אותו בב"ד (ע' ברמב"ם פ"ז ממכירה ה"ב ובהגהמ"י ובכס"מ) ובחוס' ב"מ מח: כ' וז"ל: לא מקרי האי אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחנם, כי אם לקללו על המקח הזה במי שפרע, עכ"ל משמע דס"ל לתוס' דיש רשע גמור שאינו עושה מעשה עמך כלל ושרי לקללו בכל דבר, ויש מי שהרשיע בדבר מסוים ושרי לקללו בדבר זה בלבד. והרי"ף כ': "ושמעינן מהא דכי האי גוונא לאו עושה מעשה ישראל הוא", ומסתימת דבריו משמע דלא ס"ל כחילוק התוס', אלא דשרי לקללו בכל עניניו. וגדר הדין לדעת התוס' נ"ל שהוא כך: רשע מותר לקללו רק בקשר לעבירותיו. אלא שאם מוחזק הוא רק בעבירה אחת מותר לקללו רק בעבירה זו. ואם הוא רשע גדול שמוחזק לעשות את כל העבירות, אזי שרי לקללו גם בחינם.

[מט] בזוהר פרשת וירא במדרש הנעלם איתא (דף קה.): "ואמר רבי אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם שאלמלא סלקו קב"ה לתרח מן העולם כשהיה עובד ע"ז לא בא אברהם אבינו לעולם, ושבטי ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם". וציינו הגרעק"א בגליון למסכת ברכות דף י. וע"ע לקמן בפרק ח בהערה קלא בשם החפץ חיים על התורה שיעקב אבינו נזהר מלקלל שום אדם, ובזכות זהירות זו הוא לא קילל את מושל מצרים, שלאחר זמן התברר שהוא היה בנו יוסף.

[נ] בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כט האריך להוכיח שראוי להתפלל אף על רשעים ומינים וכופרים שיחזרו בתשובה. והביא את לשון החת"ס חו"מ ח"ב סי' קצא בדברו על מינים שנשא תפילה שיחזרו בתשובה. והביא את פירוש המהר"ל ושאר מפרשים (והגר"א) שברכת למלשינים היא שהרשעה תאבד, דהיינו השיטה של הרשעים תאבד, ע"י כך שיחזרו התשובה, אך לא יתפלל שימותו.

וגם בברכות דף י. אמרה ברוריה דביתהו דר' מאיר לר' מאיר שלא יתפלל על הרשעים שימותו, אלא שיחזרו בתשובה, דיתמו חטאים כתיב ולא חוטאים, וכן הווה, שהתפלל עליהם וחזרו בתשובה. ובגליון הרעק"א שם ציין לזוהר וירא (קה.) וז"ל: "אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם דכתיב ואני בחלותם לבושי שק וגו'". ובניצוצי זוהר שם ציין לסוטה יד. ולפושעים יפגיע שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ובמד"ר רות רפ"ג הרואה עכו"ם מה הוא אומר כו' ותשוב לב עובדיה לעבדך בלב שלם וע' בתשובות מעיל צדקה סי' ז באריכות, ע"כ.

ובשו"ת משנה הלכות חלק ו' סי' כז הביא מחכ"א ששאלו מדברי הר' יונה מהגמ' בברכות (כט) שטעה בברכת ולמלשינים, חוששין שמא הוא מין כיון שלא רוצה לקלל את עצמו, דמשמע שברכה זו היא קללה למינים. ותירץ שלגביו עצמו אם שיטתו תתבטל גם זוהי קללה שאינו רוצה בה, ולכן אם טעה חיישינן שמא הוא מין.

(לרעך כמוך, הלי' לא תקלל ג"ב, היא דוד אריאב)